

- 4 Sveriges första fyrplats
- 10 Världens kulturer i montrar och magasin
- 40 Vem smyger runt i natten på Kungliga slottet?

Kulturvärden utges av Statens fastighetsverk med fyra nummer om året

Postadress Box 2263, 103 16 Stockholm

Gatuadress Järntorget 84

Telefon 08-696 70 00

Telefax 08-696 70 01

E-post kulturvarden@sfv.se

www.sfv.se

ISSN 1104-845X

Ansvarig utgivare och redaktör

Hans Landberg

Artikelförfattarna svarar för artiklarnas innehåll. Endast artiklar signerade SFV samt s. 3 uttrycker myndighetens åsikt.

Medverkande i detta nummer

Marie Louise Aarøe, Catrine Arvidsson, Anna Choulier-Renström, Bo Jonsson, Hans Landberg, Peter Lindkvist, Carl-Henrik Palmér, Julia Sigurdson.

Foto/Illustrationer

ATA 33a, 34a, 35 ab, 37a, 39; Nina Broberg 3; Thomas Johansson, Fjellfotografen 28, 30, 31b; T. F. Han 32, 33b; HGK 42a; Ove Kaneberg, Medelhavsmuseet 17, 18, 19ac, 20; Konsthögskolan 36; Joakim Kröger 23; Bert Leandersson 4, 5, 6, 7, 8, 9; Per Linder 29b, 31a; Åke E:son Lindman 43a; Sigvard Linne 16; Nationalmuseum 19b; Thomas Quiggle 43c; Arne Persson 44; Tony Sandin, Etnografiska museet 12, 13, 15, 26b; Magnus Selander 40, 42b; Julia Sigurdson 34b, 35c, 37bc, 38; Björn Wennfors 43b; Karl Zetterström 21, 22, 24b, 25; Östasiatiska museet 10, 24a, 26a.

Omslag

Nidingens fyrplats i Kattegatt söder om Onsalahalvön.

Foto: Bert Leandersson.

Produktion Statens fastighetsverk

Layout och typografi Marie Glase

Tryckeri Trydells, Laholm

Prenumeration Se sista sidan!

www.kulturvarden.se

Utges av Statens fastighetsverk

Hans Landberg, redaktör: Förra numret av Kulturvärden hade det mångkulturella samhället som tema. Vi fortsätter nu delvis på temat, och tittar lite närmare på hur förhållandet till vår mångkulturella omvärld sett ut genom åren och hur världens kulturer i dag skildras på några av de museer som är Statens fastighetsverks hyresgäster. Catrine Arvidsson berättar i artikeln *Världens kulturer i montrar och magasin* om de värderingar som präglat synen på de utomeuropeiska kulturerna, och hur de förändrats under de 350 år museernas samlingar kommit till.

Sjöfartens miljöer har blivit hotade kulturmiljöer i takt med att fyrar automatiserats och fyrplatser avfolkats. Några av de kulturhistoriskt värdefullaste fyrplatserna kan räknas till vårt nationella kulturarv och har under de senaste åren förts över till Statens fastighetsverk. I det här numret berättar vi om Nidingens fyrplats utanför hallandskusten där den första fyren tändes redan 1624. Trots det finns nära 700 fartygsvrak i vattnen kring ön.

I år är det 50 år sedan en ung antikvarisk kontrollant i Vadstena ensam tog beslutet att stoppa ombyggnadsarbetena som skulle förvandla det nedlagda sinnessjukhuset till folkhögskola och elevhem. Han stod på sig trots att byggmästaren hotade med att han själv skulle få ta kostnaden om han hade fel. Vid den byggnadsarkeologiska undersökning som följde visade det sig att byggnaden i själva verket var ett kungapalats från 1200-talet – ett palats som uppförts av folkungaätten och som man trodde var försvunnet sedan många hundra år. Kulturhistorikern Julia Sigurdson berättar i det här numret om Sune Zachrisson och upptäckten av palatset, och om hur viktigt det är att inte ge med sig om man vet att man har rätt. Det är något som kräver både mod och omdöme.

4

3 LEDARE Länsresidensen – kulturmiljöer med starka symbolvärden

4 Sveriges första fyrplats

10 Världens kulturer i montrar och magasin

28 Skogsbruk och renskötsel – en grannliga balans

32 Upptäckten av 1200-talspalatset i Vadstena – ett 50-årsjubileum!

40 Vem smyger runt i natten på Kungliga slottet?

43 Notiser

44 Varbergs äldsta fästning

10

32

www.kulturvarden.se

Länsresidensen – kulturmiljöer med starka symbolvärden

Från slott och borg till koja. Nåja, länsresidensen kanske inte finns representerade i kategorin koja men väl i både kategorin slott och vasaborgar samt i andra mer eller mindre framträdande symbolbyggnader. Symboler är de alla också genom den funktion de fyller i och med att det är konungens befallningshavande – landshövdingen – som har bosättningsplikt i länsresidensen. Ett undantag finns i Nyköping där landshövdingen sedan Mats Lemnes dagar bor i en villa där bosättningsplikten också gäller.

De kulturmiljöer som länsresidensen representerar har manifesterats i det faktum att de utgör statliga byggnadsminnen med allt vad som följer härav med skyddsföreskrifter med mera. Statens fastighetsverk (sfv) företräder staten inte bara som ägare och förvaltare av dessa klenoder utan också som ansvarig för inredningen av representationsvåningarna med de kungliga rummen. sfv har under sin tid som förvaltare, i nära samverkan med hyresgästerna, ägnat mycket tid och omsorg åt representationslokalerna utifrån regeringens handlingsprogram för arkitektur, formgivning och design. Där framgår att «Sveriges representationslokaler, såväl inom landet som utomlands, bör utgöra en förebild för vad som kan åstadkommas inom svensk arkitektur, formgivning och design».

Standarden i representationslokalerna i länsresidensen har sålunda höjts under en följd av år. Samtidigt kan konstateras att det vid en genomgång av fastighetsekonomin för residensen visar sig att fastigheterna med två undantag går med underskott år från år. En del av underskotten kan givetvis förklaras med att det finns vakanta lokaler i vissa av residensen men det är ett faktum att det så kallade möbleringstillägget på 66 kronor per kvadratmeter inte på långa vägar täcker upp de investeringar som gjorts i inredning. Möbleringstillägget skulle behöva höjas rejält för att komma upp i de 270 kronor per kvadratmeter som gjorda investeringar motsvarar. Denna fråga är nu högaktuell i sfv:s relationer till landshövdingarna, som tillskrivit regeringen i ärendet.

En annan fråga som, även om den inte är högaktuell just nu, kommer att vara mycket betydelsefull för länsresidensens framtid är den regionalisering som

kan förväntas bli resultatet av Ansvarskommittén. Redan nu har sfv tre tidigare länsresidens som har eller behöver få en annan användning. Det gäller residensen i Kristianstad, Vänersborg och Mariestad. Det blev resultatet av regionaliseringen i Skåne och i Västra Götaland. Vilka länsresidens kommer att 'bli över' vid en ny regionalisering inom en inte allt för avlägsen framtid?

En regionalisering till 6 regioner innebär att de nuvarande 21 länsresidensen minskas med 15 och en regionalisering till 9 regioner innebär en minskning med 12. I båda fallen blir mer än hälften av länsresidensen över. En viktig uppgift för sfv är naturligtvis att ha god framförhållning när det gäller vilka alternativa användningar de överblivna residensen ska kunna få. Här kan det naturligtvis skilja mycket mellan olika residens. Det är skillnad mellan Uppsala slott och residensen i Kalmar, för att slumpvis ta några exempel. Samtidigt finns naturligtvis många likheter som har att göra med de krav som ställs på det statliga byggnadsminnet liksom den karaktär av lokaler representationsvåningarna representerar.

sfv har stor erfarenhet av att arbeta med att få hyresgäster och verksamheter som är väl förenliga med de krav som dessa fantastiska kulturmiljöer ställer. Likväl väntar en mycket stor utmaning inför en regionalisering av här skisserat slag.

Jag är övertygad om att sfv med framgång kommer att leva upp till statsmakternas förväntningar att utveckla, levandegöra och tillgängliggöra dessa kulturskatter för framtiden.

BO JONSSON
Generaldirektör